

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення самостійної роботи студентів
з дисципліни

„МІЖНАРОДНЕ ПРАВО”

(для бакалаврів)

Київ 2018

Підготовлено професором кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства А.С. Мацко

Перезатверджено на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол № 7 від 22.03.18 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового Інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2/А від 28.02.18 р.)

Мацко А.С., Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни „Міжнародне право” (для бакалаврів). – К.: “Вид. дім “Персонал”, 2019. – 63 с.

Методичні рекомендації містить пояснювальну записку, тематичний план дисципліни, перелік тем для самостійного вивчення та завдання до них, а також список літератури.

© А. С. Мацко, 2019

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2019

© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів (СРС) є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує уміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять.

Мета СРС з дисципліни „Міжнародне право” – сприяти засвоєнню у повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність. СРС забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять.

Завдання СРС – засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Зміст СРС з дисципліни „Міжнародне право” визначається навчальною програмою цієї дисципліни та забезпечується навчально-методичними матеріалами для практичних (семінарських) занять, методичними матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектами лекцій, підручниками та навчальними посібниками з цієї дисципліни.

Основними формами самостійної роботи студентів з дисципліни „Міжнародне право” є:

1. Опрацювання лекційного матеріалу та літературних джерел по темі лекції.

Важливе місце в СРС студентів відіграють лекції, які слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують їх у найбільш раціональному напрямі щодо вивчення навчальної дисципліни та надають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найскладніші поняття та положення навчальної дисципліни. Плідна робота студентів на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тим необхідним масивом знань, що сприятиме формуванню зі студента фахівця з необхідним рівнем знань та навичок. На початку лекції, звичайно, викладач оголошує її тему, план проведення та необхідну навчальну літературу і нормативно-правові джерела. Крім того, посилення на наукову і спеціальну літературу, а також нормативно-правові джерела здійснюються викладачем у ході проведення лекції. Тому під час лекції студенти повинні уважно слухати викладача, аналізувати отримувану інформацію, а також конспектувати найбільш важливі та необхідні масиви інформації, що надається. Наприкінці лекції студент може задати викладачеві питання щодо роз'яснення незрозумілих положень прослуханої лекції. Належне ведення конспекту під час лекції сприятиме збереженню необхідної інформації і надасть йому змогу в подальшому проаналізувати її.

2. Вивчення навчального матеріалу з підручників, навчальних посібників, робота з нормативно-правовими джерелами, опрацювання матеріалу за першоджерелами, науковою і спеціальною літературою

Працювати з підручниками, навчальними посібниками та нормативно-правовим джерелами, науковою і спеціальною літературою необхідно так, щоб отримати з них максимум теоретичних знань та необхідних відомостей. У процесі роботи з джерелами студент, найперше, має ознайомитися з їх

змістом, щоб визначити, чи необхідно опрацювати дане джерело і чи має воно відношення до навчального курсу, що вивчається, і тільки після цього добирає необхідний для вивчення матеріал (глави, розділи і т. ін.) та розпочинає його вивчення. Опрацьовуючи матеріал, необхідно з'ясувати значення питань, що вивчається, не уникаючи при цьому з'ясування суті незрозумілих чи незнайомих слів, термінів та їх змісту у словниках, довідниках, контексті речення. При вивченні матеріалу за підручником, навчальним посібником, роботі з науковою і спеціальною літературою, необхідно аналізувати прочитане з прослуханою та законспектованою лекцією, робити логічні висновки, відмічати незрозумілі положення з метою їх подальшого з'ясування на практичному занятті. Тому під час опрацювання студентом матеріалу за підручником, навчальним посібником, матеріалів нормативно-правових актів бажано й необхідно відпрацювати зручну для себе певну систему позначень (підкреслювання, помітки на полях книги чи нормативно-правового акта, виписки, позначення маркерами різних кольорів, формулювання інших авторів та нормативно-правових джерел, посилання на інші джерела, виписки необхідних відомостей на окремих листках та ін.) та фіксації опрацьованого матеріалу. Крім того, при роботі з науковою та спеціальною літературою студент може отримати посилання на джерела не вказані у навчально-методичному комплексі, що є, безперечно, цінним для самостійного поглибленого вивчення правового матеріалу.

3. Підготовка до практичних занять

Мета практичних занять полягає у закріпленні й поглибленні набутих теоретичних знань студентів, опануванні навичками застосування цих знань при вирішенні конкретних ситуативних питань, контролі засвоєння матеріалу, стимулювання самостійної роботи студентів над вивченням навчальної дисципліни, засвоєнні ними основних положень та вивчені специфіки галузі права.

Основою для підготовки до **практичних занять** є методичні матеріали щодо підготовки до практичних занять. Тематичним планом передбачено проведення практичних занять з основних тем дисципліни. На практичних заняттях використовуються різні форми та методи контролю знань студентів: усне опитування, дискусія, реферативні повідомлення та їх обговорення, вирішення практичних завдань, тестовий контроль.

Специфіка практичних занять з дисципліни „Міжнародне право” полягає в тому, що під час їх проведення значна увага зосереджується на поєднанні глибокого опанування теоретичним матеріалом із зосередженням на вирішенні практичних завдань, які передбачені планами практичних занять та/або підготовлені викладачем до кожного конкретного заняття.

Практичні заняття можуть проходити в різних формах: співбесіда, доповідь, реферативна доповідь, дискусія, колоквіум, рольові ігри, складання процесуальних документів та ін.

Найбільш продуктивними і раціональними формами заняття є співбесіда та дискусія, поєднані з розглядом конкретних ситуацій. Студент, беручи участь у практичному занятті, при обговоренні того чи іншого питання повинен уміти:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стислу відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача та ін.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні всебічно розглядати й усвідомлювати зміст питань, що виносяться на заняття, опрацьовувати необхідну літературу (підручники, навчальні посібники, наукову та спеціальну літературу) та нормативно-правові джерела. Перевірку засвоєння своїх знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю.

При підготовці до практичних занять та в процесі самостійної роботи студентів значну допомогу може надати використання різноманітних

технічних засобів і технологій (комп'ютер, відеотехніка, мережа Internet, інформаційні банки даних). Найбільш зручним для використання у навчальному процесі є комп'ютер, який допомагає здійснювати пошук і систематизацію необхідної інформації, мінімізує витрати часу на такі дії, оптимізує самостійну роботу студентів, надає доробкам студентів закінченого і естетичного вигляду.

4. Розв'язання ситуаційних задач

СРС включає також самостійне розв'язання задач, що дає можливість практично перевірити засвоєння теоретичних знань. Завдання та задачі складені на основі фактів, подій та документів міжнародного життя, практики судових та інших органів, опублікованого Практикуму в судах, органах юстиції, прокуратури та ін. Умови задач не завжди можуть точно співпадати з реальними датами, ситуаціями та обставинами, оскільки переслідують насамперед навчальну мету. Вирішення завдань та розв'язання задач допоможе студентам на основі засвоєного ними навчального, наукового, нормативного та документального матеріалу зробити адекватну правову оцінку конкретної ситуації чи пов'язаним із нею існуючим концептуальним підходам, виробити та обґрунтувати свою власну позицію з існуючого питання, а в ряді випадків сформулювати пропозиції, спрямовані на удосконалення засобів та способів регулювання міжнародних правовідносин.

5. Написання рефератів

Важливим засобом у засвоєнні знань є написання та доповідь на заняттях **рефератів**. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами. **Мета реферативної доповіді** полягає у засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. У рефератах на основі аналізу та узагальнення наукового матеріалу порівнюються різні погляди науковців на певну проблему і визначається власна позиція студента з викладенням відповідних аргументів.

Реферат має бути оформлений належним чином. На титульному аркуші студент повинен зазначити назву ВНЗ, кафедри, повну назву теми реферату, своє прізвище та ініціали, також вчену ступінь, звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місце та рік написання реферету.

Для написання реферату студент має скласти план, який розкриває зміст обраної теми (вступ, у якому коротко обґрунтовується актуальність обраної теми; основна частина, де розкривається зміст теми реферату, та закінчення, де формулюються висновки, оцінки, пропозиції).

Викладення матеріалу повинно бути стислим, точним, послідовним, самостійним. Плагіат наукових праць з обраної теми не допускається. Наприкінці реферату обов'язково наводиться список використаних джерел.

При написанні реферату слід робити зноски на використані джерела. Посилання оформляється у квадратних дужках з указанням сторінки.

Наприклад:

У науці міжнародного права загальноприйнято, що ...[23, с.157; 53, с.38;]. При цьому слід мати на увазі, що ...

Обсяг реферату становить 10–15 сторінок рукописного тексту або 8–9 сторінок машинописного чи комп'ютерного виконання на папері формату А-4. Структура реферату: вступ (1–2 ст.), основна частина (8–10 ст.), висновки (1–2 стор.), список літератури.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

оцінка „відмінно” – виставляється студенту, який показує послідовне, глибоке і змістовне розуміння і знання сутності даної теми, вільно оперує поняттями і термінологією;

оцінка „добре” – виставляється студенту, який грамотно розкриває сутність теми, добре володіє термінами дисципліни, але допускає несуттєві помилки, неповністю розкриває зміст обраної теми;

оцінка „задовільно” – виставляється студенту, який поверхово і не в повному обсязі викладає суть даної теми, допускає багато помилок при викладенні матеріалу;

оцінка „незадовільно” – виставляється студенту, який не знає суті поставлених питань, при побудові відповіді допускає грубі помилки, не орієнтується в сутності матеріалу, не розкриває змісту аналітичних питань.

Тематичний план дисципліни « Міжнародне право»

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Поняття сучасного міжнародного права	
1	Поняття сучасного міжнародного права. Норми і джерела міжнародного права
2	Історія виникнення і розвитку міжнародного права
3	Основні принципи міжнародного права
4	Суб'єкти міжнародного права
5	Територія у міжнародному праві
6	Населення і міжнародне право
Змістовий модуль II. Міжнародні договори щодо регулювання діяльності держав та міжнародних організацій	
7	Право міжнародних організацій
8	Міжнародно-правові засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів
9	Міжнародно-правова відповідальність
10	Право міжнародних договорів
Змістовий модуль III. Основні галузі міжнародного права	
11	Право зовнішніх зносин (дипломатичне і консульське право)
12	Міжнародне право прав людини
13	Міжнародне гуманітарне право
14	Міжнародне морське право
15	Міжнародне повітряне та космічне право
16	Міжнародне економічне право
17	Міжнародне кримінальне право
Разом годин: 135	

ЗМІСТ

дисципліни «Міжнародне право»

Змістовий модуль I. Поняття сучасного міжнародного права

Тема 1. Поняття сучасного міжнародного права. Норми і джерела міжнародного права

1. Міжнародне право як особлива правова система.
2. Функції міжнародного права.
3. Співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.
4. Норми міжнародного права і їх класифікація.
5. Джерела міжнародного права. Кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права.
6. Система міжнародного права.

Теми рефератів

1. Кодифікація міжнародного права.
2. Міжнародне публічне і міжнародне приватне право.
3. Сфера дії міжнародного права.
4. Застосування норм міжнародного права.

Задачі

1. Міжнародне право – це...
 - а) право, що регулює відносини між державами та інші, пов'язані з ним відносини;
 - б) право, що застосовується до держав у їх взаєминах і до індивідів у їх відносинах з державою;
 - в) право, що регулює відносини між суб'єктами міжнародного права;
 - г) право, що застосовується до суб'єктів міжнародного співтовариства, тобто до держав, міжнародних організацій і, у крайніх випадках, до індивідів;
 - д) сукупність норм внутрішньодержавного права, що регулює участь України в міжнародних відносинах.

Яке з цих визначень найбільш правильне? Оцініть кожне визначення.

2. Чи правильні наступні твердження:

міжнародне право – це право, створене державами;
міжнародне право – це право, створене для держав;
міжнародне право – це право, створене в результаті домовленості держав.

Дайте оцінку кожному твердженню.

3. Конституція Іспанії 1978 р. в п. 1 ст. 96 встановлює, що законно укладені й офіційно опубліковані в цій країні міжнародні договори «складають частину її внутрішнього законодавства». У Конституції, однак, не згадуються міжнародні звичаї як одне з джерел обов'язкових для держав міжнародно-правових норм. Водночас в ході одного із судових процесів, що проходив у цей період в Іспанії, одна зі сторін послалася на те, що іспанський закон, що застосовується у цьому випадку, суперечить міжнародному звичаю.

На прикладі яких галузей міжнародного права можна спостерігати істотну роль звичаю у формуванні масиву нормативного матеріалу?

У положеннях яких міжнародно-правових актів міститься пряма вказівка на обов'язковість міжнародного звичаю для регулювання правовідносин, що складаються між державами та іншими суб'єктами міжнародного права?

Яка роль резолюцій міждержавних (міжурядових) організацій у формуванні звичаєвих норм міжнародного права, міжнародного звичаю?

Як співвідносяться за ступенем їх обов'язковості для суб'єктів міжнародного публічного права міжнародний договір і міжнародний звичай?

4. Якими із зазначених рис характеризується сучасне міжнародне право:

- а) заборона агресивної війни;
- б) насильницький спосіб вирішення міжнародних спорів;
- в) повага прав і основних свобод людини;
- г) загальновизнаність принципів міжнародного права, що характеризують соціальні цінності всього людства;

- д) універсальність міжнародного регулювання;
- е) проголошення традиційного права збройних репресалій;
- є) закріплення вичерпного списку суб'єктів міжнародного права;
- ж) проголошення міжнародного права тільки для цивілізованих країн;
- з) самовизначення народів;
- и) невтручання у внутрішні справи держав.

5. Які з наступних ситуацій регулюються нормами міжнародного права:

- а) сесія Генеральної Асамблеї ООН;
- б) неофіційний візит Президента України до Італії;
- в) звернення України до Турції про видачу викрадачів українського повітряного судна;
- г) конгрес Міжнародної демократичної федерації жінок;
- д) звернення Уряду України до Міжнародного валютного фонду про отримання кредиту;
- е) відносини між робітником і роботодавцем стосовно нарахування заробітної плати;
- є) звернення Генеральної прокуратури України до Прокуратури Литви про передачу громадянина України, засудженого у Литві, для відбування покарання в Україні.

Література [1–5; 12; 15]

Тема 2. Історія виникнення і розвитку міжнародного права

Виникнення міжнародного права і періодизація його історії.

Міжнародне право Стародавнього світу.

Міжнародне право середніх віків.

Класичне міжнародне право.

Перехід від класичного до сучасного міжнародного права.

Сучасне міжнародне право.

Темі рефератів

1. Особливості міжнародного права в період епохи Середньовіччя. Вплив на його розвиток католицької церкви.

2. Відмінності сучасного міжнародного права від класичного міжнародного права.

Задачі

1. Складіть періодизацію історичного розвитку міжнародного права. Приведіть кілька концепцій вирішення цього питання.

2. Ознайомтеся з невеликим уривком з договору єгипетського фараона Рамсеса II з царем хетів Хаттушилем III (1296 р. до н.е.):

«Хай буде прекрасний мир і братство між дітьми великого царя хетів і Рамсеса, великого царя Єгипту. Єгипет і країна хетів нехай перебувають, подібно нам, у мирі і братстві на всі часи... Якщо піде який-небудь ворог проти володінь Рамсеса, то нехай Рамсес скаже великому царю хетів: йди зі мною проти нього з усіма своїми силами... Якщо Рамсес розгнівається на своїх рабів, коли вони повстануть, і піде приборкувати їх, то разом з ним повинен діяти і цар хетів... Якщо будь-хто втече з Єгипту і піде в країну хетів, то цар хетів не буде його затримувати в своїй країні, але поверне в країну Рамсеса... Все накреслене на срібній дошці, тисяча богів і богинь країни хетів зобов'язуються виконувати по відношенню до тисячі богів і богинь Єгипту...»

Які інститути і принципи міжнародного права закріплені в цьому договорі? Які інститути міжнародного права застосовувались у Стародавньому світі?

Література [2; 4; 9; 11; 13]

Тема 3. Основні принципи міжнародного права

1. Поняття основних принципів сучасного міжнародного права.
2. Принцип незастосування сили або погрози силою.

3. Принцип мирного вирішення міжнародних спорів.
4. Принцип невтручання у внутрішні справи держав.
5. Принцип співробітництва держав.
6. Принцип рівноправності і самовизначення народів і націй.
7. Принцип суверенної рівності держав.
8. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.
9. Принцип непорушності кордонів.
10. Принцип територіальної цілісності держав.
11. Принцип загальної поваги прав і основних свобод людини.

Задачі

1. Держава А зробила масовану повітряну атаку по об'єктам, що знаходяться на території держави Б. Кваліфікувавши дії держави А як акт агресії і вдавшись до самооборони, держава Б знищила авіабазу на території держави А.

Визначте правомірність дій держав стосовно принципу незастосування сили чи погрози силою.

2. Відомо, що основні принципи міжнародного права «представляють собою найбільш загальні норми міжнародного права, що визначають його головний зміст». Саме тому міжнародне співтовариство неодноразово докладало зусилля, щоб визначити їх якомога повніший перелік і деталізувати зміст кожного з них. Про важливу роль основних принципів міжнародного права свідчить не тільки їх закріплення в ряді найавторитетніших міжнародно-правових актів, а й те, що нині вони сприйняті національними правовими системами, включаючи правову систему України.

Незважаючи на те, що в найбільш відомих багатосторонніх міжнародно-правових документах поняття «принцип мирного співіснування» не використовується, більшість теоретиків радянської і пострадянської шкіл міжнародного права у своїх працях переконливо обґрунтовують його наявність як основного елементу сучасних міжнародних відносин, хоча й

визнають, що його юридичний зміст дуже широкий і тому дещо невизначений. Водночас у навчальній літературі останніх років цей принцип взагалі не згадувався.

Які найважливіші визначальні ознаки основних принципів сучасного міжнародного права з точки зору їх обов'язкової сили, їх дії у просторі, способів утворення?

Яку роль відіграють основні принципи міжнародного права і яке місце вони займають в рамках міжнародної системи?

В чому подібність і відмінність між основними принципами міжнародного права і загальними принципами права, що згадуються у ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН?

У чому подібність і відмінність між основними принципами міжнародного права, з одного боку, та іншими міжнародними юридичними нормами – з другого боку?

У чому подібність і відмінність між основними принципами міжнародного права, з одного боку, і спеціальними юридичними принципами різних галузей міжнародного права – з іншого?

Як можна схарактеризувати юридичну і політичну сутність принципу мирного співіснування, що фігурував в основоположних внутрішньо- і зовнішньополітичних документах і міжнародно-правовій доктрині СРСР періоду холодної війни?

3. У яких із наведених випадків порушується принцип невтручання у внутрішні справи:

- 1) надання виключно гуманітарної допомоги;
- 2) підтримка терористичних формувань, що мають на меті неполітичні цілі;
- 3) надання озброєної підтримки опозиції уряду;
- 4) економічна блокада;
- 5) застосування примусових заходів за рішенням Ради Безпеки з метою підтримки миру і безпеки;

б) озброєна підтримка уряду в боротьбі з опозицією, що намагається його скинути.

4. На брифінгу, що проходив 26 травня 1998 р. в прес-центрі МЗС РФ, в. о. директора Департаменту інформації і друку було повідомлено стосовно проведення Турцією великомасштабної військової операції у Північному Іраку. Дана акція турецьких військ мотивується посиленням на необхідність боротьби з бойовиками турецької Робочої партії Курдистану, що нібито туди пробралися.

Представник МЗС РФ вказав, що це давно вже не перше грубе порушення Анкарою фундаментальних норм міжнародного права, суверенітету і територіальної цілісності сусідньої країни і що намагання зробити подібні дії майже постійною практикою є не прийнятними, чим би це не виправдовувалось. Турецькі війська мають бути негайно виведені з території Іраку, а проблеми, що виникли, слід вирішувати не силовими, а цивілізованими політичними методами.

Які висновки можна зробити з аналізу фактів порушення основних принципів міжнародного права, що зустрічаються у сучасних міжнародних відносинах, на наведеному чи інших прикладах з дипломатичної практики?

Як можна оцінити позицію представника МЗС РФ у зв'язку з оцінкою, що він дав, політиці турецького уряду по відношенню до Іраку за основними принципами міжнародного права?

Який юридичний зміст доктрини необхідності і в яких джерелах міжнародного права він закріплений?

5. Практика американської юрисдикції, що базується на першій поправці до Конституції США, зводиться до допущення підбурювання до расової дискримінації, якщо остання не супроводжується негайними насильницькими діями (у 1992 р. Верховний суд США постановив, що спалення хреста членами ку-клукс-клана для залякування афроамериканців є формою вияву свободи слова, що охороняється Конституцією. У рішенні того ж суду в 1969 р. у справі Бранденбург проти Огайо, яке має

прецедентне значення, було підтверджено право публічно закликати до депортації із США темношкірих та євреїв).

Як узгоджується судова практика США з положенням Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації?

Література [3; 5; 10; 12; 16]

Тема 4. Суб'єкти міжнародного права

1. Поняття і види суб'єктів міжнародного права.
2. Держави – основні суб'єкти міжнародного права.
3. Міжнародна правосуб'єктність націй і народів.
4. Міжнародна правосуб'єктність державоподібних утворень.
5. Правосуб'єктність міжнародних організацій.
6. Питання про міжнародну правосуб'єктність індивіда.
7. Транснаціональні корпорації.
8. Міжнародно-правове визнання.
9. правонаступництво у міжнародному праві.

Темі рефератів

1. Держава у системі міжнародно-правового регулювання.
2. Визнання у сучасному міжнародному праві (визнання нових держав і урядів).
3. Проблеми правонаступництва у Співдружності Незалежних Держав.

Задачі

1. Які з наведених утворень є суб'єктами міжнародного права: Ватикан; Канада; компанія «Соні»; організація «Грінпіс»; Президент України; Тивінська нація (тивінці); Співдружність Незалежних Держав; Організація визволення Палестини.

2. У 1948 р. в Єрусалимі ізраїльськими екстремістами було вбито шведського графа Бернадотт, посередника ООН між Ізраїлем і арабськими

країнами. ООН почала вимагати від країни Ізраїль відшкодування збитків. Генеральна Асамблея звернулася до Міжнародного суду ООН за консультативним висновком в питанні про те, чи має міжнародна організація право при заподіянні шкоди службовцю ООН вимагати відшкодування шкоди від відповідальної за це держави.

Яку відповідь повинен дати Міжнародний суд (див. офіційний сайт Міжнародного суду: www.icj-cij.org)? Чи можуть держави наділяти міжнародні організації міжнародною правосуб'єктністю?

3. Стаття 4 Статуту ООН проголошує: «Прийом у Члени Організації відкритий для... миролюбивих держав, які приймуть на себе зобов'язання, що містяться в даному Статуті, і які, за судженням Організації, можуть і бажають ці зобов'язання виконувати».

Відповідно до Конституції РФ (ч. 2 ст. 5) республіки у складі РФ є державами.

Чи можуть вони претендувати на членство в ООН?

Якщо людство ввійде у контакт з інопланетною цивілізацією, чи може ця цивілізація стати членом ООН?

Чи може членом ООН стати Ватикан?

4. У червні 1997 р. делегація парламенту Чечні вручила керівникам литовського сейму (парламенту) звернення президента Чечні з проханням про визнання незалежності Чеченської Республіки. Аналогічні звернення були передані також у парламенти Латвії і Естонії. МЗС Росії попередив ці країни «про досить негативні наслідки» для двосторонніх відносин у випадку прийняття позитивного рішення на звернення президента Чечні.

Яке значення визнання для нових держав? Чи будуть порушені норми міжнародного права, якщо країни, про які йдеться за задачі, визнають Чечню?

5. У ст. 28 Загальної декларації прав людини 1948 р. проголошено: «Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені».

Чи означає це положення визнання міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб?

6. В одному з підручників міжнародного права є таке висловлювання: «Фізичні і юридичні особи та інші суб'єкти внутрішньодержавного права не являються і не можуть бути суб'єктами міжнародного права, оскільки вони підпорядковані юрисдикції тієї чи іншої держави».

Яке ваше відношення до такого твердження?

7. У Статуті ООН та інших міжнародно-правових актах закріплено право націй на самовизначення.

На сьогодні у світі існує близько 4 тис. національностей (етносів). Більшість держав є багатонаціональними. Водночас кількість держав не перевищує двохсот.

Чи означає це, що право націй на самовизначення не реалізовано достатньою мірою? Чи кожна нація має це право? Які форми його реалізації існують?

Література [1–6]

Тема 5. Територія у міжнародному праві

1. Поняття і види правового режиму територій.
2. Юридична природа державної території і її склад.
3. Державні кордони. Режим державних кордонів.
4. Міжнародні ріки і їх правовий режим.
5. Юридичний статус і правовий режим Арктики.
6. Міжнародно-правовий статус та режим використання простору і природних ресурсів Антарктики.

Теми рефератів

1. Територія держави. Правові і геополітичні проблеми.

2. Антарктика: тенденції розвитку режиму.
3. Без'ядерні зони – політичні і правові аспекти.

Задачі

1. Постанови ст. 3 Анканського мирного договору від 20 жовтня 1883 р. про плебісцит на території Такна і Аріка викликали тривалий спір між Чилі і Перу. Відповідно до цієї статті дані території протягом десяти років залишаються у володінні Чилі, а потім їх державна приналежність буде визначена за допомогою плебісциту. Держава, до якої буде приєднано ці території, сплатить іншій державі 10 млн дол.

Чи є правомірним використання плебісциту при визначенні державної належності спірної території? Які ускладнення при цьому можуть виникнути? Які альтернативи плебісциту можуть існувати?

2. Держава А. в силу укладеного договору передала державі Б. частину територіального моря. Через деякий час держава Б. звернулась до держави А. з вимогою за укладеним договором передати і відповідну частину узбережжя. На користь власної позиції держава Б. наводила докази про загальні принципи права, а саме принцип належності головної речі, в силу якого разом із частиною територіального моря передається і повітряний простір над морем. На думку держави Б., це також справедливо і до узбережжя переданого територіального моря.

Оцініть з точки зору міжнародного права докази сторін. Чи справедливі вимоги держави Б.?

3. Під час морського плавання по Тихому океану на власній яхті громадянин України знайшов острів, не відмічений на картах. Громадянин звернувся за консультацією з проханням пояснити:

- 1) який правовий статус раніше невідомої території;
- 2) чи може громадянин України привласнити цю територію;
- 3) під чією юрисдикцією буде знаходитись вказана територія – його власною, України чи іншою;

4) які дії необхідно вчинити для встановлення суверенітету над вказаною територією.

Дайте відповідь на поставлені запитання.

4. З часів колоніалізму Португалія володіла рядом територій на Північно-Західному індійському півострові. Ці території були з усіх боків оточені Індією (анклавні території). Після отримання незалежності Індія заявила протест проти проходу через свою територію португальських збройних сил, які направляються з метою наведення порядку і вжиття заходів проти місцевого населення, незадоволеного португальською присутністю.

Португалія у 1955 р. звернулася в Міжнародний суд ООН з претензією до Індії, вимагаючи надання їй права проходу через індійську територію. Було зроблено посилення на концепцію сервітуту.

Чи має бути задоволена претензія Португалії? Від чого залежало рішення Міжнародного суду ООН по цій справі?

5. Протока, береги якої належать державі А., була перекрита цією державою для руху морських суден з наступною аргументацією: ця протока є допоміжною, неосновною; традиційно через цю протоку проходить незначна кількість морських кораблів; неподалік є інша, більш зручна для судноплавства протока.

Зацікавлені держави у відповідь приводили інші доводи про те, що дана протока: з'єднує дві частини відкритого моря; слугує для міжнародного судноплавства.

Оцініть доводи сторін. Вирішіть спір.

Література [4–10; 12–13]

Тема 6. Населення і міжнародне право

1. Поняття населення і регламентація його становища.
2. Міжнародно-правові питання громадянства. Громадянство України.

3. Правовий режим іноземців та його види.
4. Правовий статус біженців і переміщених осіб. Право притулку.
5. Правовий режим трудящих-мігрантів.

Теми рефератів

1. Питання громадянства у міжнародному праві.
2. Право притулку.
3. Характерні особливості правового становища іноземців.
4. Міжнародно-правові норми та міжнародні органи у справах біженців та переміщених осіб.

Задачі

1. Громадянство – це:
 - а) політико-правовий зв'язок людини з державою, що виражається у наявності взаємних прав і обов'язків;
 - б) правовідносини, суб'єктами яких виступають особи і держава, змістом яких є основні права і обов'язки в публічній сфері;
 - в) правова властивість фізичної особи, що виражається в її належності до певної держави;
 - г) договір особливого роду між людиною і державою;
 - д) правовий зв'язок між окремою особою і державою без зазначення етнічного походження цієї особи;
 - е) правовий зв'язок, основою якого є соціальний факт прив'язаності, зв'язок існування інтересів і почуттів поряд з існуванням взаємних прав і обов'язків.

Яке з визначень є найточнішим? Оцініть кожне визначення.

2. Чи є потреба у визначенні громадянства юридичної особи? Як можна було б це громадянство визначити?

3. У ст. 3 Європейської конвенції про громадянство 1997 р. сказано:

«1. Кожна держава визначає у відповідності до свого законодавства, хто являється її громадянами.

2. Це законодавство визнається іншими державами, якщо воно відповідає міжнародним конвенціям, що застосовуються, міжнародному звичаєвому праву і загальновизнаним правовим принципам у відношенні громадянства».

У деяких країнах Латинської Америки (зокрема, в Бразилії) в законодавстві передбачалось автоматичне надання громадянства у разі придбання на території цієї держави нерухомого майна.

Чи відповідає законодавство цих держав принципам міжнародного права у сфері громадянства? Як можна визначити ці принципи?

4. У яких із зазначених сфер іноземцям надано національний режим, а в яких – спеціальний: трудова діяльність; відпочинок; охорона здоров'я; соціальне забезпечення; створення асоціацій; майнові і особисті немайнові права; отримання освіти; користування досягненнями культури; свобода совісті; шлюбні і сімейні відносини; недоторканість особи і житла; пересування по території України і вибір місця проживання; податки і збори; судовий захист; виборче право; військова служба.

У яких випадках доцільно встановлювати режим найбільшого сприяння?

Література [1–5; 45; 47]

Змістовий модуль II. Міжнародні договори щодо регулювання діяльності держав та міжнародних організацій

Тема 7. Право міжнародних організацій

1. Поняття та класифікація міжнародних організацій.
2. Юридична природа міжнародних організацій.
3. Міжнародні конференції.
4. Організація Об'єднаних Націй.
5. Спеціалізовані установи ООН.
6. Регіональні міжнародні організації.

Темі рефератів

1. Міжнародні організації. Членство у міжнародних організаціях. Теорія наднаціональності і її застосування на практиці.
2. Міжнародні неурядові організації.
3. Міжнародна організація праці (МОП): структура, порядок прийняття рішень, повноваження, акти. Принцип трипатризму в діяльності МОП.
4. Рада Європи: установчі документи, цілі і принципи, членство, структура органів, основні напрями співробітництва.

Задачі

1. Чи є міжнародними організаціями Комуністична партія Китаю; Генеральна Асамблея ООН; ООН; Рада Європи; ЮНЕСКО; Міжнародний Суд ООН; Міжнародний трибунал по Югославії; НАТО; ЕКОСОП ООН; Міжнародний комітет Червоного Хреста; Міжнародний валютний фонд; СОТ; Рада голів держав СНД; Асоціація міжнародного права?

2. Відповідно до Статуту ООН Генеральна Асамблея ООН має повноваження: обговорювати питання чи справи в рамках Статуту; давати рекомендації членам ООН чи Раді Безпеки з будь-яких питань чи справ; розглядати загальні принципи співробітництва у справі підтримки міжнародного миру і безпеки; звертати увагу Ради Безпеки на ситуації, які могли б загрожувати міжнародному миру і безпеці; рекомендувати заходи мирного владнання будь-якої ситуації незалежно від її походження, яка, на думку Асамблеї, могла б порушити загальне благополуччя чи дружні відносини між державами.

Які правові наслідки відповідних дій Генеральної Асамблеї ООН у кожному із цих випадків?

3. У 1971 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, згідно з якою місце Китаю в ООН зайняли представники уряду КНР (Пекін). Представники уряду Тайваню членство в ООН не отримали. З тих пір Тайвань веде кампанію з повернення членства в ООН. У 1997 р. уряди

дев'яти країн направили листи Генеральному секретарю ООН з проханням включити в порядок денний чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН питання про членство Тайваню. Однак більшість держав, у тому числі Росія, були проти обговорення цього питання.

Представники Тайваню заявили, що «населення Китайської Республіки на Тайвані – становить 21 млн людей, це більше, ніж чисельність населення абсолютної більшості, майже 2/3 країн – членів ООН. До тих пір, поки громадянам Тайваню не буде надано право голосу в ООН, ця світова організація не може вважатися універсальною». Серед доводів Тайваню фігурували такі історичні аналогії з ФРН і НДР, Північною і Південною Кореєю.

Хто може претендувати на членство в ООН? Який порядок прийняття держав в члени ООН? Вирішіть справу.

4. У разі протиріччя положень резолюцій Генеральної Асамблеї і Ради Безпеки ООН держави-члени ООН повинні дотримуватись (виберіть правильну відповідь): резолюції Генеральної Асамблеї ООН; резолюції Ради Безпеки ООН; інше.

5. Вищим виконавчим органом Європейського Союзу є Рада Європейського Союзу. Акти Ради приймаються або одностановно, або кваліфікованою більшістю голосів відповідно до квоти: Великобританія і ФРН – по 10 голосів, Іспанія – 8, Бельгія – 5, Данія – 3 і т. ін. Таким чином держави-члени ЄС володіють нерівною кількістю голосів при прийнятті рішення в Раді.

Чи означає такий розподіл кількості голосів у держав-членів Європейського Союзу порушення принципів суверенної рівності держав?

6. На своїй другій сесії у 1967 р. ЮНКТАД звернулася до Генеральної Асамблеї з проханням включити в її установчу програму положення, що дає можливість застосовувати санкції до держав-членів. ЮНКТАД планувала виключити зі своїх рядів ПАР за проведення злочинної політики апартеїду. Генеральна Асамблея ООН звернулася за роз'ясненням у юридичний комітет.

Які рекомендації можна зробити в цьому випадку? Вивчіть особливості статусу спеціалізованих установ ООН і порядок їх взаємодії з ООН.

7. На початку березня 2001 р. в Швейцарії відбувся загальнонаціональний референдум, на якому 77 % населення країни висловились проти негайного початку переговорів із Європейським Союзом стосовно вступу в цю організацію.

Які існують аргументи за і проти вступу Швейцарії у Європейський Союз? Чи можливий у найближчий час вступ України в цю організацію? Чи є доцільним членство України у Європейському Союзі?

Література [20–26]

Тема 8. Міжнародно-правові засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів

1. Загальна характеристика інституту вирішення міжнародних спорів.
2. Узгоджувальні процедури і їх відмінність від судових процедур.
3. Міжнародний арбітраж: структура, функції, практика діяльності.
4. Міжнародний Суд ООН: структура, функції, підстави юрисдикції, практика діяльності.
5. Механізм мирного вирішення спорів міжнародними організаціями.

Темі рефератів

1. Безпосередні переговори як головний початковий засіб вирішення міжнародних спорів. Переговори на вищому рівні і на міжнародних конференціях.
2. Добрі послуги та посередництво. Спільне і відмінне між ними.
3. Міжнародні третейські суди. Арбітражна процедура і правила арбітражного процесу.

Задачі

1. Які, на вашу думку, переваги та недоліки різних способів вирішення міжнародних спорів: переговорів, посередництва, добрих послуг, примирення, арбітражу, міжнародної судової процедури? Який із способів найбільше підходить для вирішення наступних спорів, пов'язаних із: встановленням кордонів між двома державами; торговим обігом між двома державами; захистом інвестицій; державною безпекою (одна держава звинувачує іншу державу в організації засилання найманців)?

2. У випадку, якщо держава А не виконує рішення міжнародного третейського суду, чи можна примусити її виконувати його? Чи обов'язкове рішення третейського суду? На чому основана юридична сила такого рішення?

3. Баскський активіст і член іспанського парламенту Кастелс звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою, що стосується його засудження за образу уряду, що виражалась в публікації статті, де уряд було звинувачено в підтримці чи мовчазному заохоченні озброєних угруповань басків.

Якими повноваженнями наділений Європейський суд із прав людини? Чи має він право розглядати індивідуальні скарги про порушення прав людини?

4. Держсекретар США М. Олбрайт осудила Росію і солідарні з нею країни за їх заяву про необхідність вирішення іракської проблеми дипломатичними методами.

Чи узгоджується точка зору Держсекретаря США з положеннями міжнародно-правових актів, що застосовуються до подібних ситуацій?

Які конкретні методи улагодження іракської проблеми можуть бути запропоновані в даній ситуації?

З дотриманням яких процедурних правил можуть бути використані методи урегулювання міждержавних непорозумінь у контексті положень Статуту ООН?

5. Частина 2 ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН надає Суду «вирішувати справу ex aequo et bono (по справедливості і добрій совісті), якщо сторони з цим згодні».

Що значить: вирішити спір по справедливості? Що таке справедливість? Якщо суд розбирає спір по справедливості, це означає, що: не повинні застосовуватися норми права; необхідно спиратися на міркування здорового глузду; необхідно прийняти рішення, що задовольняє всі держави, які є сторонами спору; необхідно виходити з інтересів всього міжнародного співтовариства; необхідно спиратися на основні принципи права; необхідно розширено тлумачити норми міжнародного права?

6. Згідно з Договором, за яким створено Європейське Співтовариство, Суд ЄС компетентний розглядати позови про невиконання зобов'язань, про бездіяльність, про анулювання і про відшкодування шкоди.

Чи входить до компетенції Суду розгляд справи про порушення прав людини і основних свобод? Якщо так, то як у цьому випадку співвідноситься компетенція Суду ЄС і Європейського суду з прав людини?

7. При вирішенні міжнародного спору, пов'язаного з визначенням державного кордону, держави А і В звернулися з проханням про посередництво до Генерального секретаря ООН, який підготував свої висновки з цього питання. Паралельно Генеральна Асамблея ООН зробила запит по цій справі у Міжнародний Суд ООН. Міжнародний Суд ООН виніс консультативний висновок, який виявився таким, що суперечить думці Генерального Секретаря.

Якому з рішень мають слідувати сторони?

Література [27–33]

Тема 9. Міжнародно-правова відповідальність

1. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності.
2. Класифікація міжнародних правопорушень.
3. Види і форми міжнародно-правової відповідальності держав.

4. Обставини, що виключають міжнародно-правову відповідальність.

5. Відповідальність міжнародних організацій.

6. Кримінальна міжнародна відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини.

Темі рефератів

1. Джерела та загальні принципи права міжнародної відповідальності.

2. Юридичні та фактичні підстави міжнародної відповідальності. Відповідальність за правомірну діяльність.

3. Ознаки міжнародного правопорушення.

4. Санкції у міжнародному праві.

Задачі

1. Чи несе держава міжнародно-правову відповідальність за наступні акти: випадкове вбивство іноземного громадянина офіцером поліції при проведенні антитерористичної операції; видання урядового акта про націоналізацію майна іноземних громадян; грубе порушення норм міжнародного етикету главою держави, наприклад, неявка на протокольний захід без надання пояснень; спалювання демонстрантами перед посольством іноземної держави прапора цієї держави; неправильне застосування судом процесуальної (наприклад, колізійної) норми щодо іноземного громадянина; затримання поліцейськими злочинця на території іноземної держави.

Чи можна в усіх цих випадках визначити вину держави? Які форми відповідальності можуть бути реалізовані в кожному конкретному випадку? Які санкції можуть бути застосовані з боку постраждалої держави?

2. Чи може держава нести міжнародно-правову відповідальність за: дії приватних осіб – громадян цієї держави; дії приватних осіб – іноземців; бездіяльність державних органів; дії третьої держави; дії міжнародної організації, членом якої є ця держава?

Приведіть відповідні приклади.

3. Ісламська Держава Афганістан стала вимагати від Росії та інших республік бувшого СРСР виплати воєнних репарацій за шкоду, заподіяну країні протягом майже десятилітнього перебування радянських військ на її території.

Ця вимога була висунута в ході пресс-конференції, проведеної в Кабулі прем'єр-міністром ІДА Абдул Сабуром Фаридом. «Всі республіки, які отримали незалежність після розпаду СРСР, брали участь у руйнуванні Афганістану, – заявив він. – Вони мають виконати свої обов'язки по виплаті воєнних репарацій».

Який зміст поняття міжнародна відповідальність, її конкретні види і форми?

У чому полягають підстави міжнародної відповідальності і хто може виступати, суб'єктами такої відповідальності?

Як, за якими критеріями може проводитися обмеження міжнародних правопорушень від суміжних з ними протиправних діянь?

Які обставини можуть розглядатися як фактори, що звільняють від міжнародно-правової відповідальності?

Чи має підстави вимога теперішньої влади Афганістану про виплату цій країні Росією репарацій?

4. США вторглися на територію Ірану з метою звільнення заручників. Цей озброєний напад у супереч вимогам ст. 51 Статуту ООН не являється відповіддю на озброєний напад на США. США спробували виправдати свої дії, посилаючись на зазначеному статтю Статуту. Так, у документі, який США направили раді Безпеки ООН, стверджувалось, що збройна акція була здійснена США «згідно ст. 51, в реалізації невід'ємного права на самооборону з метою визволення американських громадян, які є жертвами збройного нападу на наше посольство».

Чи є самооборона одним з елементів системи (механізму) міжнародно-правових санкцій? Чи правомірні дії США?

5. У 1994 р. Президент США підписав закон про посилення санкцій проти Куби у відповідь на атаку кубинськими військовими винищувачами цивільних літаків антикастровської еміграційної організації, в результаті якої загинули чотири пілоти. Серед санкцій – призупинення чартерних авіарейсів між США і Кубою, нові бар'єри для кубинських дипломатів, відмова мати справу з іноземними компаніями, що займаються бізнесом на Кубі, заборона ввозити в США продукти, вироблені з використанням кубинського цукру.

Як можна розцінити дії Куби і США? Які заходи, здійснені США, належать до реторсій, а які – до репресалій?

6. У 1965 р. з військової бази НАТО у ФРН вилетів винищувач-розвідник. Офіційно це був навчальний політ через повітряний простір Франції. План польоту було передано владі Франції. Запиту на дозвіл на фотозйомку під час польоту не було. Екрани радіолокаторів фіксували політ. Знаходячись над базою «П'єр лат» (Франція), літак знизився і вийшов із зони досяжності радіолокаторів.

Для розпізнання літака-порушника вилетів літак ППО Франції. Як було засвідчено, із літака-порушника велася зйомка об'єктів бази «П'єр лат» (на покрівлі будівель було зображено великий червоний квадрат з білим колом у середині, що означає заборону зйомки). Французький пілот повідомив по радіо номер американського літака. Французька влада через офіційні канали попередила військове командування НАТО у ФРН: «Після повернення вашого літака передайте нам касети його фотоапаратів, не проявляючи плівки».

Американські представники НАТО передали французькій стороні, проігнорувавши її прохання, проявлені плівки і фотокартки, завіривши у письмовій формі, що вони не залишили собі копій. Уряд Франції направив ноту протесту США.

Після отримання цієї ноти уряд США опублікував повідомлення, в якому виражалось співчуття у зв'язку з порушенням повітряного простору

Франції, а також стверджувалося, що воно відбулося ненавмисно і що вжиті заходи для запобігання у майбутньому подібних випадків.

Оцініть дії США. Який вид відповідальності має місце у цьому випадку?

7. Під час Нюрнберзького і Токійського процесів багато військових злочинців з метою свого захисту приводили різні аргументи.

- Під час вчинення злочину, відповідальність за них ще не була встановлена. Закон зворотної сили не має, отже, їх не можна притягати до відповідальності на підставі Статуту Нюрнберзького і Токійського трибуналів.

- Вони не зобов'язані дотримуватись вірності державам-переможцям.

- Вони лише виконували накази вищих керівників.

- Німеччина відновлювала справедливість, порушену в результаті Першої світової війни.

Чи повинні бути прийняті до уваги ці аргументи?

8. У 1968 р. МЗС Чехословаччини звернулося до уряду США з вимогою видачі Шейни, бувшого генерала чехословацької армії, який переслідується в Чехословаччині за злочинну діяльність і який, як встановлено, знаходиться на території США. Злочин Шейни було доведено. США направили у відповідь ноту, в якій вимога про видачу була відхилена. МЗС Чехословаччини заявило протест. Державний секретар США відповів, що американська влада надала Шейні дозвіл на постійне проживання з правом отримання американського громадянства.

Чи мало місце порушення норм міжнародного права владою США? Які примусові заходи можуть бути вжиті з боку Чехословаччини?

Література [1–6; 10; 12]

Тема 10. Право міжнародних договорів

1. Поняття і джерела права міжнародних договорів.

2. Поняття міжнародного договору. Класифікація міжнародних договорів.
3. Укладення міжнародних договорів.
4. Дія договорів, їх застосування і тлумачення.
5. Недійсність, призупинення або припинення дії договорів. Внесення змін до договорів.
6. Забезпечення виконання міжнародних договорів.

Темі рефератів

1. Застереження до міжнародних договорів. Умови правомірності застережень.
2. Роль ООН та її органів у формуванні і реалізації норм права міжнародних договорів.
3. Підстави недійсності міжнародних договорів та правові наслідки недійсності міжнародних договорів.
4. Підстави припинення дії міжнародних договорів та правові наслідки припинення дії міжнародних договорів.

Задачі

1. Які з перерахованих документів є міжнародними договорами:
 - 1) Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р.;
 - 2) Декларація про принципи міжнародного права 1970 р.;
 - 3) Паризька хартія для нової Європи 1990 р.;
 - 4) Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва у Європі 1975 р.;
 - 5) протокол, що стосується статуту біженців 1967 р.;
 - 6) правила процедури для скликання міжнародних конференцій держав 1949 р.;
 - 7) Статут Міжнародного Суду ООН;
 - 8) Заява глав держав Співтовариства Незалежних Держав про недопущення застосування чи загрози застосування сили і вирішення спірних питань шляхом переговорів;

- 9) Визначення агресії. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1974 р.;
- 10) Статут Міжнародного кримінального суду 1998 р.;
- 11) Рішення Ради Безпеки ООН на основі ст. 41 Статуту ООН про введення санкцій проти Іраку;
- 12) проект статей про відповідальність держав, підготовлений Комісією міжнародного права ООН.

2. Під час щорічної зустрічі глав урядів азіатських держав прем'єр-міністри Японії і Тайвані виступили зі спільною заявою, що жоден з урядів (ні Японії, ні Тайваню) не буде застосовувати торгові санкції проти іншої сторони протягом двох років.

Чи можна розглядати таку заяву як міжнародний договір?

3. Виберіть правильну відповідь (відповіді) з пропонованих варіантів.

1. Сторонами у міжнародному договорі є:

а) основні і похідні суб'єкти міжнародного права;

б) суб'єкти міжнародного права, що володіють договірною правоздатністю;

в) учасники міжнародних відносин.

2. Однією зі стадій укладення міжнародних договорів є:

а) новація;

б) парафування;

в) пролонгація.

3. Відмова держави від договору з попереднім попередженням інших учасників, коли така відмова, її порядок і умови прямо передбачені договором, – це:

а) денонсація;

б) анулювання;

в) припинення договору за згодою сторін.

4. Підставою відносної недійсності договору є:

а) протиріччя імперативній нормі *jus cogens*;

б) явне порушення особливо важливої норми внутрішнього права держави, що стосується компетенції укладати міжнародні договори;

в) згода держави на його обов'язковість була виражена у результаті застосування сили чи погрози силою у відношенні держави чи його представника.

5. Міжнародний договір згідно з Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 р. укладається:

- а) тільки в письмовій формі;
- б) в усній формі;
- в) як в усній, так і в письмовій формі.

6. Положення міжнародних договорів, що передбачають зобов'язання для третіх сторін, поширюються:

- а) без згоди третьої держави;
- б) якщо учасники договору мають намір зробити це положення засобом створення зобов'язання і третя держава приймає на себе в письмовому вигляді це зобов'язання;
- в) тільки за згодою третьої держави.

7. Міжнародні договори України є частиною:

- а) національного законодавства;
- б) міжнародної нормативної системи;
- в) правової системи України.

8. Один зі способів вираження згоди на обов'язковість міжнародного договору:

- а) підписання ad referendum;
- б) голосування;
- в) затвердження;
- г) парафування.

9. Якщо міжнародним договором передбачені інші правила, ніж законом України, то застосовуються положення:

- а) будь-якого міжнародного договору;

б) українського закону;
в) міжнародного договору, згоду на обов'язковість якого було виражено у формі закону.

10. Міжнародний договір підлягає реєстрації у Секретаріаті ООН після:

а) вираження згоди на його обов'язковість всіма державами, що беруть участь в переговорах;

б) набрання чинності;

в) ратифікації;

г) прийняття і підписання.

4. Генпрокуратура України в 1994 р. порушила кримінальну справу по факту зриву виконання міжурядової угоди між Україною і Узбекистаном про поставки бавовни в обмін на український цукор. За повідомленням прес-центру Генпрокуратури, основним винуватцем невиконання угоди є Національний банк України (НБУ). Він не виконав постанову Кабінету Міністрів про забезпечення оплати текстильної сировини, що поставляється. Цей документ зобов'язував НБУ надати Держкомітету по легкій і текстильній промисловості допомогу в отриманні кредитів для сплати вартості цукру. Допомогу не було надано, а в результаті від простою підприємств держава понесла втрати у розмірі 3 трлн карбованців.

В інтерв'ю газеті „Київські відомості” перший заступник голови правління НБУ Володимир Стельмах відкинув звинувачення на адресу банку. Він заявив, що в кінці 1993 р. НБУ взагалі не відкривав нових кредитних ліній, за винятком тих, які забезпечували фінансування конверсійних програм. Також було відмічено, що згідно з українським законодавством Держкомлегтеспром взагалі не мав права брати кредит у НБУ. Необхідні кошти, на думку банкіра, уряд України повинен був перерахувати Комітету цільовим призначенням.

Чи поширюється на міжурядові угоди, подібні описаній в цій задачі, дія основних правових принципів права міжнародних договорів?

Які конкретно положення застосовуваних міжнародно-правових актів можуть використовуватися при виробленні позиції для оцінювання ситуації, описаної в задачі?

Які зі згадуваних у задачі суб'єктів міжнародного і внутрішньодержавного права є відповідальними за виконання зобов'язань, встановлених угодою України і Узбекистану?

Чи мають міжнародно-правове значення юридичні факти, на підставі яких українська прокуратура порушила кримінальну справу?

Чи може справа про невиконання українською стороною угоди з Узбекистаном бути передана на розгляд міжнародній судовій інстанції?

Література [35–39]

Змістовий модуль III. Основні галузі міжнародного права

Тема 11. Право зовнішніх зносин (дипломатичне і консульське право)

1. Поняття права зовнішніх зносин.
2. Система органів зовнішніх зносин.
3. Дипломатичні представництва, їх види і функції. Дипломатичні привілеї та імунітети.
4. Дипломатичне право міжнародних організацій.
5. Правовий режим спеціальних місій.
6. Встановлення консульських відносин і організація консульських установ. Консульські функції.
7. Консульські привілеї та імунітети.

Темі рефератів

1. Застереження до міжнародних договорів. Умови правомірності застережень.

2. Роль ООН та її органів у формуванні і реалізації норм права міжнародних договорів.

3. Підстави недійсності міжнародних договорів та правові наслідки недійсності міжнародних договорів.

4. Підстави припинення дії міжнародних договорів та правові наслідки припинення дії міжнародних договорів.

Задачі

1. У будівлі генконсульства України в м. Тюмень спалахнула пожежа. Компетентні органи звернулися у консульство з проханням дозволити тушіння пожежі. У консульстві відповіли, що глава консульства відсутній, а тільки він може вирішити ці питання.

Через деякий час, так и не отримавши згоди, пожежарні увійшли в приміщення консульства і приступили до тушіння пожежі.

Дайте правову оцінку ситуації. Порівняйте положення Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р. і Консульської конвенції між Російською Федерацією і Україною з питань регулювання недоторканості.

2. При відкритті дипломатичного представництва України на території держави А, влада цієї держави не погодилась із запропонованою кількістю співробітників посольства – 200 осіб і запропонувала скоротити її до 150 осіб.

Яким чином регулюються питання про чисельність персоналу Віденською конвенцією 1961 р.? Яким чином може бути вирішена ця ситуація?

3. У яких із наведених випадків виключається юрисдикція держави перебування у відношенні дій консульських посадових осіб, що користуються імунітетом (за Віденською конвенцією про консульські зносини 1963 р.): 1) публічне розголошення посадових взаємин; 2) несплата боргу за обслуговування; 3) незаконне ввезення наркотиків; 4) відмова консула у видачі в'їздної візи; 5) заподіяння консулом шкоди в результаті ДТП при поїздки у службових справах; 6) необережне вбивство місцевого

громадянина у результаті хуліганських дій; 7) оренда будівлі для потреб представництва; 8) перевищення влади, розтрата; 9) вбивство на підставі ревнощів; 10) шпіонаж; 11) розголошення консулом причин відмови у видачі візи, що нанесло шкоду репутації.

У компетенції якого органу знаходиться вирішення питання про те, була чи не була консульська посадова особа при виконанні службового обов'язку?

4. Приміщення посольства держави А захопили терористи і використовують як позицію для обстрілу.

Чи можливо з метою припинення їхніх дій проникнути в приміщення посольства, незважаючи на ст. 22 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р., в якій говориться: «Приміщення представництва недоторканні. Влада держави перебування не може проникати в ці приміщення інакше, як за згодою глави представництва?»

Чи може влада держави перебування затримати іноземного дипломата, якщо останній, перебуваючи в нетверезому стані, йде по вулиці з вогнепальною зброєю?

5. В український арбітражний суд звернулась іноземна компанія з позовом до українського відповідача. Як документ, що підтверджує правовий статус фірми в Індії, було надано документ англійською мовою з різними штампами і підписами. Суд відмовив у порушенні арбітражного провадження, посилаючись на відсутність легалізації представлених документів.

Назвіть порядок легалізації іноземних документів для надання в органи України. Яка роль у процесі легалізації відводиться консульським установам?

6. 31 жовтня 1997 р. співробітниками нью-йоркської поліції було спровоковано дипломатичний інцидент, що виразився в тому, що Постійний представник Російської Федерації (РФ) при ООН С. В. Лавров був тимчасово позбавлений фізичної можливості на власному службовому автомобілі

проїхати до споруди ООН, куди він прямував для виконання своєї офіційної місії – участі в засідання Раді Безпеки цієї організації. У зв'язку з цим інцидентом МЗС Росії заявило тимчасовому повіреному в справах США в Москві, що російська сторона обурена вторгненням американських поліцейських в автомашину вказаного дипломата (у водія відібрали ключі від авто) і серйозно занепокоєна бездіяльністю компетентних офіційних органів США, які фактично допустили подібне переслідування російських представників. Також було заявлено, що склалося враження, що грубе порушення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. вчинено в Нью-Йорку навмисно, при чому Державний Департамент США робить вигляд, що нічого, щоб заслуговувало на його увагу, не відбувається.

Яку юридичну оцінку ви б могли дати цій ситуації з огляду на конкретні положення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. та інших міжнародно-правових актів, що встановлюють перелік привілей та імунітетів дипломатичних представництв і дипломатичних представників держав у країні їх акредитування?

7. У подружжя, один з яких – громадянин Росії, а інший – громадянин України, народилась дитина. Місце народження – Білорусь. Подружжя не має спільного місця проживання. Батьки дитини звернулись у російське консульство в Республіці Білорусь з проханням зареєструвати дитину як громадянина РФ.

Яку відповідь отримають батьки дитини від робітників консульства?

Література [2; 9; 10; 40–44]

Тема 12. Міжнародне право прав людини

1. Поняття та система міжнародного права прав людини.
2. Класифікація договорів з прав людини і міжнародні стандарти у сфері прав людини.

3. Особливості міжнародного захисту прав людини як галузі міжнародного права. Галузеві принципи міжнародного захисту прав людини.
4. Механізми міжнародного співробітництва у сфері прав людини.
5. Механізми міжнародного контролю за дотриманням прав людини.

Темі рефератів

1. Становлення та розвиток інституту захисту прав людини в міжнародному праві.
2. Діяльність ООН у сфері захисту прав людини.
3. Конвенційний механізм реалізації норм міжнародного права прав людини.
4. Порівняльна характеристика системи захисту прав людини: за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права і за Європейською конвенцією про захист прав людини та основних свобод.
5. Механізм реалізації Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Задачі

1. Згідно зі ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.: «Держави-учасниці даного Пакту визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, який включає достатнє харчування, одяг і житло, і на безперервне покращення умов життя. Держави-учасниці вживатимуть належні заходи для забезпечення здійснення цього права, визнаючи велике значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді».

Чи може український громадянин звернутися в міжнародні юрисдикційні органи зі скаргою на український Уряд, якщо від вважає, що заробітна плата, яку він отримує, не забезпечує достатнього життєвого рівня для нього самого і для членів його сім'ї?

2. З метою боротьби з Ірландською республіканською армією (ІРА) влада Північної Ірландії із серпня 1971 р. по грудень 1975 р. ввела в дію ряд актів, які допускали позасудові арешти та затримання. Режим поводження із заарештованими передбачав, зокрема, застосування наступних методів для дезорієнтації («позбавлення сенсорного сприйняття»): а) стояння біля стіни протягом кількох годин у розпластаному положенні; б) одягання капюшонів, які знімали тільки під час допитів; в) шумовий вплив – утримання до допитів в приміщенні при постійному і гучному звуці; г) позбавлення сну тих, хто очікує на допит; д) позбавлення їжі і води безпосередньо перед допитами.

Чи мало місце порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.?

При вирішенні задачі прийміть до уваги наступні обставини: використання цих методів допомогло виявити 700 членів ІРА; використання цих методів не викликало тілесних ушкоджень крім втрати ваги і гострих психічних симптомів у деяких в'язнів; ці заходи застосовувались з метою виявлення терористичних актів, що призвели до смерті в загальній кількості більше 1100 людей.

3. У Литві в терміновому порядку з роботи звільняються особи, які в минулому служили в органах радянської держбезпеки. Вже відсторонено від роботи шість прокурорів, ряд чиновників міністерств та відомств, не говорячи вже про рядових співробітників державних і приватних підприємств.

Такі перші результати набрання чинності законом про обмеження трудової діяльності бувших робітників КДБ, відповідно до якого вони протягом 10 років не зможуть працювати в структурах держуправління, банках, правоохоронних органах, на дипломатичній службі і на стратегічних господарських об'єктах, наприклад, у цивільній авіації, на залізниці. У бувших співробітників спецслужб була надія на Конституційний суд, до якого звернулася група законодавців, які не погодились з такою заборонаю на професії. Навіть президент Литви Валдас Адамкус неочікувано виступив

на їх захист і наклав вето на цей закон. На його думку, питання обмеження прав людини на працю повинен вирішувати не сейм, а суд. Негативно висловились і багато авторитетних юристів, які вважали, що ці люди працювали в рамках діючих на той час законів, а в подальшому є законослухняними і лояльними громадянами – за що їх карати? Однак Конституційний суд усупереч усім прогнозам підтвердив легітимність цього нормативного акту, що правда, за умови, що звільнені на його основі зможуть опротестувати рішення роботодавців у судовому порядку.

Передбачається, що роботу втратять близько 400 осіб.

Яку правову оцінку можна дати здійснюваній у Литві кампанії щодо обмеження бувших робітників КДБ СРСР з точки зору відповідних положень нормативних актів?

На скільки обґрунтовані (необґрунтовані) позиції Конституційного суду, з одного боку, і Президента Литви, з іншого, в питанні, яке пов'язане з оцінкою правового статусу колишніх робітників КДБ СРСР як таких, що заслуговують прийняття по відношенню до них репресивних заходів?

Які процедурні форми треба було б вважати легітимними стосовно осіб, трудова діяльність яких розверталась як робітників КДБ СРСР, при вирішенні питання про можливість посідання ними посад у правоохоронних органах, на стратегічних господарських об'єктах, на транспорті тощо?

Які процедурні правила могли б використати особи, що підлягають переслідуванню у зв'язку з їхнього попередньою службою в КДБ СРСР, для того, щоб добитися визнання неправомірності подібної ситуації?

4. Чотирнадцятирічна дівчинка, громадянка Швеції, пішла з дому, щоб проживати разом з молодим чоловіком, своїм другом. Її батьки звернулися до влади і дівчинку було примусово повернено додому.

Чи було порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р.?

Література [45–50; 52-53]

Тема 13. Міжнародне гуманітарне право

1. Поняття і джерела міжнародного гуманітарного права.
2. Основні інститути міжнародного гуманітарного права.
3. Збройні конфлікти у сучасному світі та їх класифікація.
4. Міжнародне право про захист жертв війни.
5. Режим військової окупації. Поняття нейтралітету.
6. Міжнародне гуманітарне право і миротворчі сили ООН.

Забезпечення норм міжнародного гуманітарного права.

Теми рефератів

1. Міжнародне гуманітарне право і право прав людини.
2. Функції Міжнародного комітету Червоного Хреста та його роль у збройних конфліктах.

Задачі.

1. У ст. 32 IV Конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1907 р. зазначено: «Парламентером вважається особа, уповноважена однією з воюючих сторін вступити в переговори з іншою і має білий прапор. Як сам парламентер, так і трубач, горніст чи барабанщик, особа, що несе прапор, і перекладач, що його супроводжують, користуються правом недоторканості».

Чи порушується недоторканість парламентера, якщо йому зав'язують очі під час прямування через позиції противника?

Чи можна вважати віроломством ситуацію, коли до неприятеля висилають парламентера з метою отримання перепочинку чи відступити, поки тривають переговори?

2. Протягом 1990-х років на територію США постійно прибували морським шляхом біженці з Куби. Загальна кількість кубинських біженців перевищила 100 тис. осіб.

Уряд США прийняв рішення припинити практику автоматичного надання дозволу на в'їзд кубинцям, що досягли їх берегів. У 1996 р. влада

США вжила заходи щодо депортації кубинців, які не мають діючих віз США, як незаконних іммігрантів.

Чи відповідають дії органів влади США по відношенню до кубинських біженців нормам Конвенції ООН про статут біженців 1951 р.?

3. Чи втрачають силу під час війни наступні договори: про правову допомогу; про боротьбу зі злочином геноциду; про допомогу пораненим і військовополоненим; про консульські імунітети?

Чи поновлюють дію ці договори по закінченні військових дій?

4. 20 грудня 1989 р. збройні сили США чисельністю близько 20 тис. осіб вторглися на територію Панами, взяли столицю під свій контроль. Вони вчинили розправу над мирним населенням (за деякими даними близько 3 тис. осіб цивільного населення вбито, стільки ж поранено і приблизно 50 тис. осіб залишились без житла), а главу держави генерала Норьєгу 4 січня 1990 р. заарештували і вивезли в США для передачі суду.

Поки продовжувалась операція в Панамі, США не вживали ніяких заходів для забезпечення громадської безпеки і порядку в окупованому місті. У результаті цим скористалася група панамців, які почали грабувати комерційні установи столиці, причому збитки склали кілька мільйонів доларів США. Власники комерційних установ, які постраждали від грабежів, звернулися до судів США із позовами проти уряду країни, вимагаючи компенсацію за збитки відповідно до законодавства США.

На підкріплення позовних вимог позивачі в основному опирались на відповідні положення IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни від 18 жовтня 1907 р. та Додатковий протокол до неї (ст. 42 і 43).

Чи повинен американський суд визнати окупацію з боку США? Чи несе відповідальність у даному випадку держава за дії своїх збройних сил?

5. У ст. 79 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів 1977 р. (Протокол I), зазначено: «Журналісти, що перебувають в

небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи...»

Чи можна застосовувати збройну силу до переодягненого у військову форму журналіста? Якщо журналіст потрапив у полон, що треба з ним робити? Чи несе відповідальність журналіст за свої твори? Чи може противник якимось чином карати журналіста, якщо він вважає, що інформація, яка викладається в статтях цього журналіста, є хибною і сприяє розпалюванню національної ворожнечі?

6. Виберіть правильну відповідь (відповіді) з наступних варіантів:

1. Зі скаргою про застосування тортур можна звернутися у:

- а) Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації;
- б) Європейський суд із прав людини (ЄСПЛ);
- в) Міжнародний суд ООН;
- г) Комітет ООН проти тортур;
- д) Комітет ООН з прав людини;

2. Скарги про порушення прав і свобод людини уповноважений розглядати:

- а) Комітет ООН з прав дитини;
- б) Міжнародний суд ООН;
- в) ЄСПЛ;
- г) Комісія СНД з прав людини;
- д) Верховний комісар ООН з прав людини;

3. Зі скаргою про порушення прав людини в ЄСПЛ має право звертатися:

- а) держава;
- б) особа;
- в) група осіб;
- г) неурядова організація;
- д) орган державної влади;

4. Вимоги прийнятності скарги в ЄСПЛ:

- а) вичерпані всі внутрішньодержавні засоби правового захисту;
- б) заявник є повнолітнім;
- в) заявник є громадянином держави-порушника;
- г) подається скарга про порушення прав і свобод, які передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод;
- д) подається скарга по закінченню шести місяців з дати винесення національними органами остаточного рішення у справі.

Література [47; 52–57]

Тема 14. Міжнародне морське право

1. Поняття та джерела міжнародного морського права.
2. Внутрішні морські води і їх правовий режим.
3. Правовий режим територіального моря.
4. Прилегла зона та її правовий режим.
5. Континентальний шельф. Виключна економічна зона.
6. Міжнародно-правовий режим відкритого моря.
7. Міжнародний район морського дна. Міжнародні канали.

Теми рефератів

1. Міжнародний район морського дна і його режим за Конвенцією ООН 1982 р. Концепція спільної спадщини людства щодо нього. Міжнародний орган по морському дну.
2. Міжнародна морська організація (ІМО): цілі, структура органів, повноваження.

Задачі

1. У 1988 р. есмінець «Керон» і крейсер «Йорктаун» ПМС США зайшли в радянське територіальне море в Чорному морі в районі південного берегу Криму. На попереджувальні сигнали, які завчасно подавав радянський прикордонний корабель, про наближення до Державного кордону СРСР

американські кораблі не реагували і увійшли в територіальне море СРСР на значну відстань.

У своєму протесті МЗС СРСР «відповідальність за вчинену провокацію», яка призвела до зіткнення двох військових кораблів, поклало на США. У відповідь на це представниками держдепартаменту США і Пентагону було заявлено, що американські кораблі здійснювали право мирного проходу, яке відповідає міжнародному праву.

Що включає в себе право мирного проходу через територіальне море?

Чи передбачає воно попереднє повідомлення чи дозвіл прибережної влади?

Чи повинні іноземні кораблі дотримуватись вимог прибережної держави здійснювати мирний прохід морськими коридорами?

2. 17 травня 1991 р. Фінляндія звернулась до Міжнародного Суду ООН з претензією до Данії. Датський уряд приступив до реалізації проекту створення мосту над міжнародною протокою Великий Бельт. Води Великого Бельта перекриті територіальними водами Данії; його правовий режим визначається Копенгагенським трактатом 1857 р. і Королівською постановою 1976 р. (Данія), що передбачають свободу судноплавства через дану протоку. Реалізація цього проекту в його початковому вигляді означала б закриття Балтійського моря для суден, висота яких перевищує 65 метрів і до яких відносяться, зокрема, нафтові платформи, споруджені у Фінляндії.

Уряд Фінляндії просив Суд встановити, що: 1) існує право вільного проходу по Великому Бельту, яке поширюється на будь-які фінські кораблі; 2) це право поширюється на будь-які типи суден, у тому числі і на нафтові платформи; 3) спорудження Данією мосту, так як це заплановано, не сумісно з правом вільного проходу; 4) Данія і Фінляндія повинні приступити до переговорів в цьому питанні з метою гарантування права проходу через протоку Великий Бельт.

Дайте оцінку вимогам Фінляндії. Чи обґрунтовані її претензії? Який режим проходу через міжнародну протоку?

3. Британська компанія «Шелл» відмовилась від планів поховання у водах Атлантики гігантської нафтової платформи, що відпрацювала строк. У поширеній заяві компанії вказується, що вона буде вимагати від влади дозволу на демонтаж платформи на березі. Це рішення, як зазначено у заяві, прийнято у зв'язку з протестами проти морського поховання з боку ряду західноєвропейських держав. Активні дії проти затоплення платформи вчиняли також члени міжнародної екологічної організації «Грінпіс». За її даними, в танках платформи знаходяться ще тисячі тонн нафти, яка може заподіяти серйозну шкоду навколишньому середовищу.

Який правовий режим використання штучних островів, установок і споруд закріплено діючими нормативними актами?

Чи співпадає юридичний статут морських штучних островів, установок і споруд зі статусом островів природного походження?

Які вимоги пред'являються нормативними актами до власника штучних островів, установок і споруд по закінченні їх використання у плані забезпечення безпеки мореплавства і екологічної безпеки?

4. Чи можна вважати піратством дії чеченських бойовиків, що захопили російське судно і вимагають під загрозою життя заручників припинення війни у Чечні?

5. Виберіть підстави для здійснення права на огляд іноземного судна у відкритому морі: 1) військові маневри; 2) піратство; 3) плавання зі зброєю на борту; 4) перевезення наркотичних засобів.

6. У 1946 р. морське судно «Asya» покинуло один з портів і направилось у напрямі Палестини, маючи на борту кілька сотень нелегальних емігрантів. Коли судно вперше зустрів у відкритому морі англійський військовий корабель, на ньому взагалі не було піднято ніякого прапора. Однак скоро на судні з'явився турецький прапор, який пізніше був замінений на сіоністський. Оскільки на судні не виявилось ніяких документів, які б підтверджували його національну належність, воно було відконвойоване в

порт Хайфу, де постановою Верховного суду Палестини було конфісковано на користь уряду Палестини.

Яка держава за сучасним міжнародним морським правом здійснює юрисдикцію і контроль над морським судном у відкритому морі?

Які вимоги пред'являє міжнародне право до суден, що плавають у відкритому морі?

Які умови мають бути виконані по відношенню до морського судна, перш ніж йому буде надано право плавати під прапором певної держави?

Які постанови міжнародно-правових актів визначають порядок зміни судном свого прапору?

У чому зміст принципу реального зв'язку в сучасному міжнародному праві?

Чи можна інкримінувати капітану судна перевезення на ньому «нелегальних емігрантів» у контексті положень нині діючих міжнародних нормативних актів?

Література [1–3; 61–66]

Тема 15. Міжнародне повітряне та космічне право

1. Поняття та джерела міжнародного повітряного права. Основні принципи міжнародного повітряного права.

2. Міжнародні польоти в межах державної території. Свобода польотів у міжнародному повітряному просторі.

3. Міжнародні авіаційні організації.

4. Відповідальність у міжнародному повітряному праві.

5. Міжнародне космічне право та його джерела. Основні принципи космічної діяльності.

6. Правовий режим космічного простору та небесних тіл. Права та обов'язки держав при здійсненні космічної діяльності.

7. Міжнародні космічні організації.

8. Особливості міжнародно-правової відповідальності в космічному праві.

Задачі

1. Уряд США виплатив Ірану компенсацію за збитий американськими військовими в 1988 р. іранський пасажирський літак. Обов'язок відшкодування заподіяної шкоди і сума були визначені рішенням Міжнародного суду ООН в сумі , що перевищує 100 млн дол.

В Ірані цю компенсацію отримують родичі загиблих і державна авіакомпанія «Іран ейр». За кожного годувальника сім'ї отримують по 300 тис. дол., а за решту – по 150 тис., на що виділено 62 млн дол., а близько 40 млн дол. вважаються виплатою за знищений лайнер.

Аеробус, який впав у води Перської затоки 3 червня 1988 р., був під час польоту над відкритим морем збитий ракетою з корабля ПМС США, який помилково прийняв його за військовий літак.

Як у правовому відношенні підрозділяється повітряний простір залежно від юридичного статусу наземного простору, над яким він знаходиться?

Який обсяг повноважень держави в частині правового регулювання використання повітряного простору, розташованого над його територією?

Який обсяг повноважень держави щодо використання повітряного простору, розташованого за межами їх територіальних володінь?

Який правовий зміст поняття «регулярні повітряні сполучення», «нерегулярні польоти» і «повітряний каботаж»?

У яких частинах повітряного простору і з дотриманням яких умов держави можуть встановлювати заборонені зони?

Якими правами і обов'язками наділяються держави щодо повітряних суден, які терплять аварію, і здійснення розслідування випадків із такими судами?

Які принципи встановлені міжнародним правом для відшкодування шкоди, заподіяної повітряним судном третіми особами?

Як співвідносяться дії ПМС США, що призвели до загибелі іранського літака над Перською затокою, з відповідними положеннями нормативних актів?

2. Чехословаччина 22 лютого 1956 р. направила ноту протесту до Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) з приводу запуску комітетом «Вільна Європа» з Баварії (ФРН) в напрямі Польщі, Угорщини і Чехословаччини повітряних куль з листівками антиурядового змісту. В цій ноті чехословацька сторона заявила, що такі дії грубо порушують положення ст. 1 і 8 Конвенції про міжнародну цивільну авіацію 1944 р.

Чи є повітряні кулі повітряними суднами в юридичному значенні?

Яка юридична природа і статус повітряного простору, розташованого над сухопутною і водною територією держави?

Кваліфікуйте дії комітету «Вільна Європа» за сучасним міжнародним правом.

3. Ізраїльські винищувачі 10 серпня 1973 р. вторглися у ліванський повітряний простір і змусили ліванський літак «Каравела» із 74 пасажирами і 8 членами екіпажу на борту, який здійснював політ із Бейрута в Багдад, змінити курс і здійснити посадку на ізраїльському військовому аеродромі поряд з м. Хайфи. Такими діями влада Ізраїлю намагалась захопити деяких керівників Національного фронту визволення Палестини, яких на борту літака не виявилось.

Вкажіть, які норми і принципи міжнародного права були порушені.

Чи підпадає ця ситуація під дію Конвенції про боротьбу з незаконним захватом повітряних суден 1970 р. Монреальської конвенції про боротьбу з незаконними актами, які направлені проти безпеки цивільної авіації 1971 р.?

Які засоби впливу може застосувати держава щодо іноземного військового повітряного судна, яке здійснило несанкціоноване вторгнення у його повітряний простір?

4. Денніс Хоуп, 49-річний підприємець із Каліфорнії, оголосив себе на початку 1997 р. власником Сонячної системи, всіх планет та їх супутників, включаючи і супутник Землі – Місяць. Перед цим він направив послання про намір приватизувати «нічий небесні тіла» на адресу ООН, Білого дому в Вашингтоні і Кремля в Москві. Відповіді він не отримав. Згодом Д. Хоуп відкрив власну контору під назвою «Місячне посольство» і став продавати ділянки своєї «власності».

Чи допустима така діяльність з точки зору міжнародного права?

5. Чи порушується міжнародне космічне право:

- 1) використанням супутників військового зв'язку;
- 2) розгортанням у космосі лазерних установок, призначених для протиракетної оборони;
- 3) розміщенням на небесних тілах радіоактивних матеріалів;
- 4) облаштуванням центру протиповітряної оборони на Місяці, у відкритому космосі, на Марсі;
- 5) використанням військових спеціалістів для будівництва бази на Місяці;
- 6) заподіянням шкоди майну громадянина держави А, в результаті падіння космічного апарату держави Б;
- 7) виводом на орбіту ядерних установок.

6. За допомогою супутника держава А виявила на території держави Б багате родовище селітри. Не доводячи до відома ні державу Б, ні міжнародну спільноту загалом, держава А орендувала цю ділянку у держави Б за невелику суму і приступила до експлуатації родовища.

Чи порушують подібні дії міжнародне космічне право? Міжнародне економічне право?

Література [2; 6; 10; 69–72]

Тема 16. Міжнародне економічне право

1. Поняття міжнародного економічного права.
2. Джерела, цілі і принципи міжнародного економічного права.
3. Суб'єкти міжнародного економічного права. Відповідальність держави і приватних осіб. Транснаціональні корпорації.
4. Система і правові інститути міжнародного економічного права.

Теми рефератів

1. Транснаціональні корпорації та їх значення у міжнародному економічному праві.
2. Транснаціональна валютно-фінансова система.
3. Від Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ) до створення Світової організації торгівлі (СОТ).
4. Договір про створення Економічного союзу (країн СНД) від 24 вересня 1993 р.

Задачі

1. У 1951 р. іранський меджліс (парламент) прийняв два закони про націоналізацію нафтової промисловості в Ірані. Негайно після націоналізації 8 травня 1951 р. Англо-Іранська нафтова компанія почала вимагати від іранського прем'єр-міністра, щоб це питання відповідно до ст. 22 концесійного договору 1933 р. було вирішено арбітражним шляхом. Іранський міністр фінансів у своїй відповіді на цей лист наголосив, що:

- 1) право націоналізації витікає з суверенітету кожної держави; це право використовували багато держав, у тому числі й уряд Великобританії;
- 2) приватна угода (концесія) не може перешкоджати здійсненню цього права, оснований на нормах міжнародного права;
- 3) націоналізація нафтової промисловості в Ірані є результатом здійснення суверенного права іранського народу; це питання не може бути предметом арбітражного розгляду в будь-якому арбітражному органі.

Оцініть доводи Ірану з точки зору їх відповідності міжнародному праву.

2. Громадянин України здавав в оренду власну яхту в м. Маямі (США). З приводу доходів, отриманих від оренди судна, між ним та українським податковим органом виник спір: чи доход це від нерухомого майна чи прибуток від комерційної діяльності, і яка з країн має право обкладати податком такі види доходів. Громадянин обстоює думку, що дохід від оренди яхти підлягає оподаткуванню в США, український податковий орган – протилежну думку.

Вирішіть спір.

Який принцип оподаткування нерухомого майна в більшості угод про запобігання подвійного оподаткування? Підтвердіть його доцільність.

3. Держава А встановила по відношенню до держави В особливі економічні преференції, що містять 20 %-ві зниження митних зборів відносно загального їх рівня. Компанія, що виготовляє комп'ютери, зареєстрована на території держави С, відкрила на території держави В дочірню фірму, яка збирає комплектуючі й експортує вже готові комп'ютери в державу А.

Яка держава повинна вважатися країною походження товару? Відповідно за якою ставкою повинен оподатковуватись цей товар? Які заходи державної політики можуть застосовуватися для усунення подібних ситуацій?

4. Арбітражний комітет Світової організації торгівлі (СОТ) підтримав 7 квітня 1999 р. позицію США, згідно з якою Європейський союз порушує принципи міжнародної торгівлі. Таким чином, США отримали міжнародне підтвердження своєму рішенню про введення в дію додаткових податкових зборів із ряду європейських товарів. Ця ідея була озвучена Вашингтоном ще 3 березня і викликана необхідністю компенсації фінансових втрат, які несуть американські постачальники бананів на ринок Європи через різні перепони. Іноді податкова надбавка на американські банани досягала 100 %.

Тепер США будуть стягувати додаткові податкові збори із цілого ряду європейських товарів, зокрема, з шотландських кашемірових джемперів, французьких сумочок і кави німецького походження. Всього ж на користь американської скарбниці будуть додатково стягуватися 191,4 млн дол. на рік.

Які основні цілі і задачі СОТ?

Чи є обов'язковим для сторін рішення Арбітражного комітету СОТ?

Яка процедура оскарження рішення Арбітражного комітету?

Література [2; 10; 73–78]

Тема 17. Міжнародне кримінальне право

1. Поняття, предмет та система міжнародного кримінального права.
2. Принципи та джерела міжнародного кримінального права.
3. Міжнародний злочин та його ознаки. Міжнародно-правова відповідальність держави за міжнародні злочини.
4. Співробітництво держав у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру та його основні міжнародно-правові форми.
5. Міжнародні кримінальні суди.
6. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).

Темі рефератів

1. Конгреси ООН із попередження злочинності та поведження з правопорушниками.
2. Боротьба з рабством, работоргівлею та іншими формами торгівлі людьми.
3. Боротьба з міжнародним тероризмом.

Задачі

1. Яка мета видачі злочинців: забезпечення ефективного покарання злочинця; виконання вимог міжнародної ввічливості; підтвердження поваги до системи правосуддя в іноземній державі; зменшення недовіри між державами; забезпечення універсальної справедливості?

2. У 1991 р. при виконанні тренувального польоту на військовому літаку МИГ-23 в Прибалтиці пілот встановив відмову системи управління. Після катапультивання пілота літак довільно продовжив політ, впав на території Бельгії, зруйнував житловий будинок, у результаті чого загинуло дві людини.

Чи підлягає кримінальній відповідальності пілот літака – російський громадянин?

3. У Сінгапурі 23 вересня 1994 р. перед заходом сонця було страчено громадянина Голландії підприємця Йоханнеса Ван Дамма, який звинувачувався у контрабанді наркотиків.

До останньої хвилини життя, відміряної 59-річному голландцю жорстким вироком суду за перевезення в Сінгапур 4,32 кг героїну, залишалась надія, що страта не відбудеться.

Сама королева Нідерландів Беатрикс, залишивши умовності, просила сінгапурського президента помилувати її підданого – винятковий жест для монархів. У долі приреченого до страти взяла участь Всесвітня рада церков, яка просила сінгапурську владу пом'якшити покарання. За життя засудженого вступилась «Міжнародна амністія», яка звернулась із закликом до своїх членів написати листа на захист Ван Дамма, а сотні голландців так і зробили, не очікуючи нічиїх закликів. Перелетівши через океан, смертника відвідав голландський міністр, що відав справами церкви. Міністр закордонних справ цієї країни поклявся в Гаазі: «Ми перевернемо кожен камінь на дорозі, яка веде до його звільнення!» Так і було: співробітники голландського посольства зробили все можливе, щоб добитися зміни вироку.

Але за сінгапурськими законами смертною карою караються злочини навіть менш тяжкі, ніж той, в якому було звинувачено голландця, який був заарештований у міжнародному аеропорту острівної держави ще в 1991 р.

Як завіряв на суді сам Ван Дамм, він не знав, що перевозив героїн. Однак на суддів не справили враження навіть більш істотні обставини, які могли засвідчити його добропорядність: з'ясувалося, що він являвся поліцейським інформатором. За кілька днів до страти голландські спецслужби призналися в тому, що використали підприємця як таємного агента в операції з викривання міжнародної мафіозної банди, інтереси якої лежали в наркобізнесі.

Які препарати розглядаються у контексті положень міжнародно-правових актів, що застосовуються, як ті, що підпадають під обмеження чи заборону, недотримання яких тягне за собою застосування відповідних кримінальних санкцій?

Які критерії об'єктивної сторони протиправного діяння, пов'язаного з наркотиками?

Які категорії суб'єктів права можуть бути притягнені до відповідальності за діяння протиправного характеру, пов'язані з наркотиками?

Як міжнародне право підходить до визначення мір покарання за скоєння протиправних діянь, пов'язаних з наркотиками, маючи на увазі ступінь суворості покарань та їх форми?

Чи можна визначити існуючі міжнародні структури, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, пов'язаною з наркотиками, як систему міжнародних органів, що діють скоординовано й тісно співпрацюють з національними правоохоронними органами?

4. Іванов П. К., громадянин України, в 1998 р. вчинив злочин в Україні. У 1999 р. він отримав громадянство Росії. У 2000 р. від України надійшов запит про його видачу для притягання до кримінальної відповідальності.

Чи повинні державні органи Росії видати Іванова? Чи є той факт, що він являється громадянином Росії перешкодою для його видачі? Чи можлива процедура позбавлення Іванова громадянства і подальша видача? Чи існує можливість порушення кримінальної справи щодо Іванова на території РФ?

Література [79–85]

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Міжнародне право: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2014.
2. Тимченко Л.Д., Кононенко В.П. Міжнародне право: підручник. – К.: Знання, 2012.
3. Овчаренко В.Н., Теліпка Т.І. Міжнародне право. – К., 2010.
4. Антонович М.В. Міжнародне публічне право. – К., 2011.
5. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основи теорії. – К. 2002.
6. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х., 2009.
7. Міжнародні відносини та світова політика / [кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський; за ред. В.А.Манжоли]. – К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 2010.
8. Черкес М.Ю. Міжнародне право: підручник. – К., 2011.
9. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: навч. посіб. / Київ. ун-т права; / Ю.С. Шемшученко (відп.ред.), Л.В. Губерський (відп.ред.). — Стереотип. вид. — К. : Юрінком Інтер, 2003. – 638с.
10. Мацко А.С. Міжнародне право. – К., 2005
11. Буткевич О.В. Історія міжнародного права: підручник. – К.: Ліра-К., 2013.
12. Міжнародне публічне право / [за заг ред. Репецького В.М.]. – К.: Знання, 2012.

13. Тимченко Л.Д. Международное право: учебник. – Х., 2009.
14. Чубарев В.Л., Мацко А.С. Україна в міжнародно-правових відносинах. – К., 2010.
15. Даниленко Г.М. Обычай в современном международном праве. – М., 2013.
16. Лукашук И.И. Источники международного права. – К., 2000.
17. Мовчан А.П. Кодификация и прогрессивное развитие международного права. – М., 2002.
18. Мюллерсон Р.А. Соотношение международного и национального права. – М., 2003.
19. Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве / [отв. ред. В.Н. Денисов, В.И. Евинтов]. – К., 1996.

Додаткова

20. Ковалева О. В. Международные организации: принятие решений. – М., 2008.
21. Ковалева Т.М. Правотворчество международных организаций. – Калининград, 2009.
22. Коваленко И.И. Международные неправительственные организации. – М., 2012.
23. Кривчикова Э.С. Главные органы ООН. – М., 2003.
24. Кривчикова Э.С. Основы теории права международных организаций. – М., 2005.
25. Крылов Н.Б. Принципы участия государств в системе ООН. – М., 2012.
26. Крылов Н.Б. Правотворческая деятельность международных организаций. – М., 2008.
27. Анисимов Л.Н. Международно-правовые средства разрешения международных споров (конфликтов). – Л., 2014.

28. Беджуан М. Международный Суд ООН: прошлое и будущее // Москов. журн. междунар. права. – 2012.
29. Кожевников Ф.И., Шармазанашвили Г.В. Международный Суд ООН. – М., 2011.
30. Лазарев С.Л. Международный арбитраж. – М., 2010.
31. Левин Д.Б. Принцип мирного разрешения международных споров. – М., 2013.
32. Пушмин Э.А. Мирное разрешение международных споров. – М., 2012.
33. Шатуновский С.В. Развитие средств и методов мирного урегулирования споров // Москов. журн. междунар. права. – 2013.
34. Энтин М.Л. Международные судебные учреждения. – М., 2006.
35. Венская конвенция о праве международных договоров. Комментарий / [сост. и авт. коммент. А.Н. Талалаев]. – М., 2013.
36. Дружков М.П. Заключение международных договоров в рамках и под эгидой международных организаций. – К., 2013.
37. Захарова Н.В. Выполнение обязательств, вытекающих из международного договора. – М., 2010.
38. Каламкарян Р.А. Фактор времени в праве международных договоров. – М., 2008.
39. Шуршалов В.М. Право международных договоров. – М., 2009.
40. Блищенко И.П. Дипломатическое право. – М., 2003.
41. Бобылев Г.В., Зубков Н.Г. Основы консульской службы. – М., 2014.
42. Ганюшкин Б.В. Дипломатическое право международных организаций. – М., 2013.
43. Ильин Ю.Д. Основные тенденции в развитии консульского права. – М., 2007.
44. Ковалев А.А. Привилегии и иммунитеты в современном международном праве. – М., 2012.
45. Даниленко Г.М. Международная защита прав человека. – М., 2014.

46. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини. – К., 2007.
47. Мицик В.В. Права людини у міжнародному праві: міжнародно-правові механізми захисту: підруч. для вузів. – К., 2010.
48. Европейский Суд по правам человека. Избранные решения: в 2 т. – М., 2009.
49. Игнатова И.В. Механизм реализации Европейской конвенции о защите прав и основных свобод // Гос-во и право. – 2007.
50. Карташкин В.А. Международная защита прав человека. – М., 2012.
51. Международные акты о правах человека: сб. док. – М., 2006.
52. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность. – М., 1999.
53. Права человека: учебник / [отв. ред. Е.А. Лукашева]. – М., 2011.
54. Энтин М.Л. Международные гарантии прав человека. Опыт Совета Европы. – М., 2002.
55. Арцибасов И.Н. Международное право (законы и обычаи войны). – М., 2014
56. Баймуратов М., Гараджаев Д. Международное гуманитарное право и его имплементация в законодательство Украины // Юрид. вестн. – 1998. – № 4.
57. Котляров И.И. Международно-правовое регулирование вооруженных конфликтов // Военное право. – М., 2012.
58. Міжнародні відносини ХХ століття: навч. посіб. / О.А.Коппель, О.С. Пархомчук. – 4-те вид. – К.: ФАДА, ЛТД, 2009.
59. Пустогаров В.В. Международное гуманитарное право. – М., 2012.
60. Тиунов О.И. Международное гуманитарное право. – М., 2008.
61. Анцелевич Г.А., Высоцкий А.Ф., Демиденко В.В., Щипцов А.А. Современное морское право и практика его применения Украиной. – К., 2013.
62. Бекашев К.А., Волков А.А., Каргополов С.Г. Морское и рыболовное право. – М., 1997.

63. Василенко В.А., Высоцкий А.Ф., Рыбальчик Д.Э. Международное морское право. – К., 2006.
64. Молодцов С.В. Международное морское право. – М., 2012.
65. Мировой океан и международное право: в 5 кн. – М., 2011.
66. Открытое море. Международные проливы. Архипелажные воды. – М., 2013.
67. Дікареєв О.І. Міжнародне енергетичне право в триаді відносин та джерел: Автореф. дис. ... на здоб. наук. ступ. д-ра наук в галузі права. – К., 2015.
68. Балюк Г.І. Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (прав, аспекти радіоекології). — К., 1996.
69. Колосов Ю.М., Сташевский С.Г. Борьба за мирный космос. Правовые вопросы. – М., 2009.
70. Международное воздушное право. – Кн. 1. – М., 2012.
71. Международное космическое право / [Отв. ред. Г.П. Жуков и Ю.М. Колосов]. – М., 2007.
72. Сапрыкин Ф.И. Международно-правовые проблемы использования воздушного пространства государств-участников СНГ // Москов. журн. междунар. права. – 2008. – № 4. – С. 5–11.
73. Румянцев А.П. Міжнародна економіка: підручник. – К.: Знання, 2009.
74. Фолішин С.В., Румянцев А.П., Циганов С.А. та ін. Міжнародна економіка / [за ред. С.В. Фолішина]. – Л.: Новий світ, 2011.
75. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право і процес: монографія. – К.: Парлам. вид-во, 2014.
76. Скринька Д.В. Право Світової організації торгівлі: підручник / Б-ка каф. міжнарод. права. – К.: Вид. дім «Промені», 2010.
77. Шнирков О.І., Заблоцька Р.О. Міжнародні економічні відносини: конспект лекцій. – 3-тє вид. – Д., 2012.
78. Оніщик Ю.В. Міжнародне співробітництво у боротьбі з фінансовими правопорушеннями: навч. посіб. – К.: Алерта, 2016.
79. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. – М., 2014.

80. Галенская Л.Н. Сотрудничество государств в борьбе с преступностью. Правовые проблемы. – Л., 2011.
81. Звирбуль В.К., Шупилов В.П. Выдача уголовных преступников. – М., 2012.
82. Карпец И.И. Международная преступность. – М., 2011.
83. Каюмова А.Р. Международное уголовное право (Становление и современные тенденции развития). – Казань, 2009.
84. Международное уголовное право / [отв. ред. В.Н. Кудрявцев]. – М., 2014.
85. Панов В.П. Сотрудничество государств в борьбе с международными уголовными преступлениями. – М., 2012.
86. Киселев И.Я. Международное право и труд. – М., 2005.
87. Аметистов Э.М. Международное право и труд. – М., 1982.
88. Гусов К.Н., Курилин М.Н. Международное регулирование труда. – М., 2008.